

Memòries de Miquel “Canta” (Miquel Perelló Villalonga)

Edició a cura de

MIQUEL PERELLÓ AMENGUAL

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

2012

MIQUEL CANTA

GABRIEL JANER MANILA

Diu Miquel Perelló i Amengual, en parlar del seu pare, el glosador Miquel Perelló i Villalonga, natural de Búger, conegut arreu de l'illa també pel malnom de la seva família: en Miquel Canta, que l'origen de les composicions que figuren a aquest volum de gloses, tot i que ara les veiem escrites, fou per a que fossin dites, a vegades cantades, en veu alta. I ens fa avinent el seu caràcter oral. Les gloses naixien i morien sovint tot just acabades de néixer. Només una petítíssima part de la producció del glosador –i aquest és ben segur el cas d'en Miquel Canta– es recordava més enllà del dia en què havia sorgit del seu enginy i passava a la memòria col·lectiva. Per això el seu fill, en subratllar l'oralitat com a característica fonamental afirma que “com una remor punxant de l'alba del temps” ens arriben les veus del passat i ens inquieten. Unes, les va fer i se les va guardar per a ell i no les va dir mai, d'altres es perderen dins la torrentada dels dies que fugen, unes altres quedaren gravades en el record del poble, unes altres va publicar-les en plaguets que recullen llargues glosades que giren entorn d'una temàtica heterogènia que es vincula a la seva pròpia experiència o a la realitat que li va tocar viure. Sempre una obra literària –i les gloses formen part d'aquella literatura que la gent servava en la memòria, que es transmetia per la via de l'oralitat, alhora que testimoniava la riquesa expressiva i la vitalitat de l'idioma– és filla del temps en què fou creada i, en la mesura que en dóna testimoni esdevé gran; però també la grandesa li arriba per la seva capacitat de parlar-nos de qualsevol temps: de les inquietuds, i les emocions, i les falteres que han contorbat els homes des que el món és món.

És de rigor destacar el caràcter efímer de la literatura que sorgeix i es difon per mitjà de la veu. La seva enorme fragilitat. Per això és que obtenir els materials que figuren a aquest llibre no és fàcil. Sortosament una part de l'obra de Miquel Canta és avui a les nostres mans i podem celebrar-ho. I aquests materials, justament perquè són diversos, ens mostren l'amplitud dels temes que va glosar: la vida en totes les seves manifestacions, l'amor, la desgràcia, el treball, l'esforç, l'amistat, els paisatges, la sàtira burlesca i les petites vivències quotidianes. Podríem afirmar que, tanmateix, confegeix una crònica de la societat del seu temps, de les minúscules epopeies dels homes i les dones amb qui va compartir l'esforç de viure.

Trobareu en primer lloc una crònica que explica la seva trajectòria d'aprenent de glosador, els camins que seguí fins a arribar al domini del joc amb les paraules que rimen i es carreguen de ritmes. Ens hi parla dels vells glosadors que va sentir glosar: d'en Capellà d'Algaida, d'en Vidal de Cas Concos, d'en Mirató, de madò Joana Cartera, també de Búger. I, perquè la comunicació literària oral exigeix una bona memòria, transcriu aquelles gloses que encara sap de cor i que l'han acompanyat tota la vida.

Vindran després les plagues. Escrivia les gloses i les publicava en una plagueta, gairebé un plec de paper. És interessant remarcar varies coses: primerament, les transcripcions. Aquella literatura el destí de la qual era esdevenir una veu, passava al paper transcrita amb la finalitat que tornàs a l'oralitat i fos de bell nou llegida o cantada en veu alta. Hem de pensar que molta de gent no sabia llegir. Llavors no és difícil imaginar un home que llegeix en una taverna enmig d'una rotllada de gent que l'escolta, a la cuina d'una possessió després de la feina, al voltant d'una taula després de sopar. Les plagues exercien aquesta funció: arribaven més enllà de l'àmbit del glosador i la seva veu es multiplicava.

Vull fer referència a algunes d'aquestes plagues. Em resulta curiosa la que porta aquest títol: *Poesia a Mallorca*, potser publicada l'any 1932. Aquí el glosador es distancia de la resta de la seva obra i, des del meu punt de mira, és menys autèntic. És com si s'hagués abeurat de la poesia que escriviren els poetes noucentistes i n'hagués arplegat tots els tòpics. L'illa hi és presentada de forma idíl·lica, és l'illa d'or, la roqueta, la perla, un jardí de roses, els ametllers hi són florits, llueix el sol, les abelles i les papallones voletegen pels pinars i els costers, el cel hi és blau, les fonts canten... Potser hi ha un rastre de *La Serra* de Joan Alcover, del món idíl·lic que hi pinta, dels paisatges amables de l'illa. Però alhora aquest glosat ens ofereix una llista preciosa de topònims que enamoren. No sé si és possible escatir les lectures que Miquel Canta havia fet en aquells anys, els anys trenta del segle passat. Ben segur que havia llegit alguns poetes romàntics, però sobretot els grans poetes de l'Escola Mallorquina: Costa i Llobera, Joan Alcover i Llorenç Riber. La poesia riberiana de *A sol alt*.

Em sembla més autèntic, més original i, sobretot, més vinculat a la cultura i a la tradició dels glosadors, en les plagues dedicades a temes quasi sempre còmics, a vegades grostescs: *Sempre he duit bona sort*, *Lo que em passa per Ciutat*, *Lo que són ses joves del dia*, *Es gats i ses gates* són un model de glosat còmic-satíric que voreja el teatre. Estic convençut que moltes vegades aquests aplecs de gloses han estat recitats com si fossin un monòleg enmig d'una festa o en un escenari. Aquests textos contenen una sèrie de recursos teatrals d'una comicitat exemplar. Una comicitat grotesca que sorgeix a través del llenguatge que fa servir, però també de la seva enorme capacitat d'utilitzar una sèrie de recursos provinents de la comicitat popular, de la burla i l'escarni. Potser, *Lo que em passa per Ciutat* n'esdevé la peça més representativa. Aquí, el perso-

natge que refereix la història ens conta la peripecia que passa per Ciutat on és a fer el servei militar. L'escena de la dona grassa que baixa del tranvía i li cau a damunt és l'exemple més clar d'aquella comicitat grotesca de què parlava. No ens trobam molt lluny dels gags més tendrament còmics de Charlot. A *S'Ajuntament des gats*, que ens diu de forma explícita que es tracta d'un sainet, un personatge reclama "que davallàs un torrent / des suc que els agradaria". Seria ben interessant indagar la relació que Miquel Canta va mantenir amb el teatre popular, aquell teatre que durant segles havia constituït una de les diversions més arrelades en la tradició dels nostres pobles.

I finalment, la llengua. El glosador fa servir una llengua expressiva i clara, noble, tota d'imatges que mostren el seu enginy i evindecien la força de les paraules de què se serveix. Les paraules que es filtren a través d'ell i ens emocionen i commouen.

Primavera de 2011